

Objective. *The article objective is to study the institutional and administrative status of a head of the state power and local self-government structures at the present stage of the Ukrainian state creation.*

Methods. *They used the following methods: methods of theoretical generalization and comparison, methods of analysis and synthesis to specificate the notions of «head», «competence», «leader».*

Results. *It was determined on the basis of the research conducted that the head of the structures of state power or local self-government has to be a qualified functionary who supports the system of public administration in a stable and effective state, and, therefore, has to keep to improve management tools and skills.*

Scientific novelty. *The basic personal, business and professional treats of a public institution leader were sounded.*

Practical value. *The results of the study aimed at optimization of personnel policy, which would correspond to modern political, economic, social realities.*

Keywords: *state power, local self-government, leadership, leader, skills, professional qualities of the chief-leader, elite management, human resource management.*

УДК 658.345

Ємельянова І. Ф., канд. екон. наук

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: rena108@rambler.ru

МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Yemelyanova I. F., Cand. Sc. (Econ.)

Donetsk National University of Economics
and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: rena108@rambler.ru

METHODS AND PRINCIPLES OF EVALUATION OF THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

Мета. *Метою статті є теоретичний аналіз основних методологічних аспектів оцінки конкурентоспроможності підприємств та визначення ключових принципів такої оцінки.*

Методи. *У статті використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що дало змогу вирішити проблемні питання з обраного напрямку роботи. Методичними засадами дослідження є системний підхід до аналізу економічних явищ або процесів, базові положення сучасної економічної теорії, менеджменту та теорії управління підприємства. Для досягнення мети використовувались такі методи дослідження: теоретичне узагальнення і порівняння (визначення сутності понять «методи оцінки конкурентоспроможності підприємств», «принципи оцінки конкурентоспроможності»), методи економічного аналізу (групування, табличний метод) і комплексного логічного узагальнення.*

Результати. Систематизовано наукові підходи до визначення методів і принципів конкурентоспроможності. Запропонована класифікація методів конкурентоспроможності підприємств за такими ознаками: за напрямком формування інформаційної бази, за способом відображення кінцевих результатів, за рівнями охоплення складових функціонування, за суб'єктами оцінки, за порівняльною базою, за можливістю розроблення управлінських рішень та за деталізацією результатів, що створює передумови обґрунтованого вибору суб'єктом господарювання методу оцінювання конкурентоспроможності. Сформульовано систему принципів оцінювання конкурентоспроможності підприємств та запропоновано розрізняти базові й додаткові з метою досягнення ефективної конкурентоспроможності підприємства.

Наукова новизна полягає в тому, що в статті запропоновано багатокритеріальну класифікацію існуючих методів оцінки конкурентоспроможності підприємства і визначено ключові принципи такої оцінки.

Практичне значення. Використання цієї класифікації в практиці господарювання створює умови для обґрунтованого вибору методу оцінювання та підвищує ефективність управління конкурентоспроможністю. Запропонована класифікація залишається відкритою на всіх рівнях і може доповнюватись іншими і новими методами.

Ключові слова: класифікація, конкурентоспроможність підприємства, методи оцінки конкурентоспроможності, принципи оцінки конкурентоспроможності.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність підприємства виступає однією з визначальних характеристик ефективності господарської діяльності. Актуальність проблеми забезпечення конкурентоспроможності підприємств зростає в результаті інтеграції України в міжнародні організації та подальшого розвитку ринкової економіки. Важливим елементом системи забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства, ефективного ведення господарської діяльності як на внутрішньому (національному), так і на зовнішніх ринках виступає її оцінка. Тому виникає необхідність у подальшому дослідженні методів та принципів оцінки конкурентоспроможності підприємств, що й зумовлює актуальність проблематики цього дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій. З огляду на значення конкурентоспроможності підприємства для активної діяльності та розвитку сьогодні велика кількість науковців досліджують питання саме оцінки конкурентоспроможності. З'ясуванню теоретичних проблем конкурентоспроможності, конкурентних переваг підприємств присвячені праці відомих закордонних і вітчизняних вчених, зокрема Ю. Г. Бочарової, Д. Аакера, Г. Азоева, О. Амоші, В. Гейця, А. Градова, Д. Довганя, М. Портера, Р. Фатхудинова. Значний внесок у дослідження методів або принципів оцінки конкурентоспроможності підприємств зробили А. Богуславський [1], П. В. Брінь, Л. І. Газіна [3], О. Є. Кузьмін [4], Т. І. Корж, О. П. Романко [4] та ін. Кожен з авторів пропонує власну класифікацію існуючих методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, однак, не здійснюючи спроб їх систематизувати. Саме тому вважаємо за необхідне здійснити систематизацію методів або принципів оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Не вирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Дослідження сучасної економічної літератури з проблематики дає можливість констатувати, що на сьогодні не існує єдиного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємства ні в теорії, ні на практиці, оскільки існує певна неоднозначність розуміння поняття «конкурентоспроможність». Наявність великої кількості невирі-

шених проблем зумовлює необхідність подальшого дослідження методичних підходів до методів і принципів оцінки конкурентоспроможності підприємств, їх систематизації та класифікації.

Мета та завдання статті полягають у теоретичному аналізі основних методологічних аспектів оцінки конкурентоспроможності підприємств і визначенні ключових принципів такої оцінки.

Виклад основного матеріалу. Досягнення мети дослідження потребує уточнення понять «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність підприємства», «оцінка конкурентоспроможності підприємств». Ю. Бочарова розглядає конкурентоспроможність «як критеріальний показник ефективності суб'єктів конкуренції, як ефект, результат боротьби суб'єктів конкуренції» [2, с. 7]. Конкурентоспроможність підприємства є узагальнюючим показником конкурентних переваг підприємства, потенціальних можливостей і сукупністю властивостей, що забезпечують оперативне реагування та пристосовування до змін зовнішнього середовища [3].

Оцінка конкурентоспроможності підприємства – інструмент, що забезпечує доведення до керівництва фактичних даних про набути підприємством конкурентоспроможність, інформації про досягнуті конкурентні переваги, ступінь їх захищеності й оновлення, сприяє виробленню адекватної конкурентної стратегії підприємства, підвищенню ефективності діяльності в галузі розвитку й результативності роботи організації. Варто зазначити, що на сьогодні при оцінці конкурентоспроможності підприємства використовується низка методів. Узагальнюючи існуючі наукові дослідження з цього питання, усі наявні методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства можуть бути класифіковані за такими ознаками (табл. 1).

Таблиця 1 – Багатокритеріальна класифікація методів оцінки конкурентоспроможності підприємства

№	Класифікаційна ознака	Класифікаційна група	Різновиди методів
1	2	3	4
1.	За напрямком формування інформаційної бази	критеріальні	Теорія конкурентних переваг Портера SPACE-аналіз GAP-аналіз LOTS-аналіз PIMS-аналіз Матриця BCG Матриця GE/ McKinsey Матриця Hofer/ Schendel Матриця Хинтерхубера Матриця ADL/LC Метод інтегрального критерію Метод таксономічного показника
		експертні	Аналіз конкурентоспроможності за системою 111-555 Метод порівнянь Метод рангів

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
2.	За способом відображення кінцевих результатів	графічні	Побудова багатокутних профілів Метод оцінки конкурентоспроможності на основі функції бажаності Метод радару Теорія конкурентних переваг Портера Матриця BCG Матриця GE/ McKinsey Матриця Hofer/ Schendel Матриця Хинтерхубера Матриця ADL/LC Матриця стратегічних альтернатив
		економіко-математичні	Параметричний або аналоговий метод Розрахунок конкурентоспроможності на основі доданої вартості Метод порівнянь Метод рангів Метод інтегрального критерію Метод таксономічного показника
		логістичні	СТЕР-аналіз SPACE-аналіз GAP-аналіз
		матричні	Матриця BCG Матриця GE/ McKinsey Матриця Hofer/ Schendel Матриця Хинтерхубера Матриця ADL/LC Матриця стратегічних альтернатив Інтегральний метод
3.	За рівнем охоплення усіх складових функціонування	елементні часткові	Методи, засновані на теорії мультиплікатора Матричні методи І. Ансоффа, М. Портера, Дж. Сейнера, А. Томпсона, Дж. Стрікланда. Методи, які ґрунтуються на оцінюванні фінансового, майнового, технологічного стану підприємства Метод, що базується на теорії рівноваги підприємства та галузі Багатокритеріальні матричні методи Методи визначення конкурентоспроможності, побудовані на базі теорії ефективної конкуренції

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
		комплексні	Метод, заснований на теорії ефективної конкуренції Методи на підставі концепції «національного ромба» М. Портера Метод радару конкурентоспроможності Р. Урсе та А. Ван Блокстала
4.	За суб'єктами оцінки	методи самодіагностики	Метод порівнянь Метод самооцінювання діяльності Таксономічний аналіз Метод радару Метод бенчмаркетингу
		методи зовнішньої діагностики	Рейтинговий метод Метод рангів
5.	За порівняльною базою	методи порівняння з конкурентами	Метод, що базується на аналізі порівняльних переваг підприємств-конкурентів
		методи порівняння із еталоном	Таксономічний аналіз Метод радару Метод бенчмаркетингу
6.	За можливістю розробки управлінських рішень	статичні (одномоментні)	Метод таксономічного показника Методика Градова щодо детермінантів «національного ромба» Аналіз конкурентоспроможності за системою 111-555
		стратегічні	Теорія конкурентних переваг Портера STEP-аналіз SWOT-аналіз SPACE-аналіз GAP-аналіз LOTS-аналіз PIMS-аналіз Матриця GE/ McKinsey Матриця Hofer/ Schendel Матриця Хинтерхубера
7.	За деталізацією результатів	багатокомпонентні	Методи, засновані на аналізі порівняльних переваг Методи матричні, барометричні, таксономічні Метод багатокритеріальної оптимізації
		інтегральні однокомпонентні	Методи, засновані на теорії якості товару (зокрема на теорії маркетингу) Методи оцінки КПП за ринковою часткою Метод інтегральної оцінки Розрахунок конкурентоспроможності на основі доданої вартості

Джерело: складено автором

За напрямом формування інформаційної бази виділяють критеріальні експертні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Критеріальні методи характеризуються тим, що інформаційна база аналізу формується на основі звітної або планової документації підприємства. Застосування методів пов'язане з великим обсягом розрахунків, підготовки й обробки великих обсягів інформації, тому їх використання доцільне на підприємствах масового і крупносерійного виробництва чи при великих масштабах виробництва. Експертні методи базуються на стохастичних даних за оцінкою експертів.

Ця група методів не може забезпечити високої точності аналізу, але з великою вірогідністю дає можливість оцінити стан підприємства одичного виробництва або невеликого бізнесу. Ці методи використовуються для аналізу можливостей конкурентів, оскільки, на відміну від аналізу власного підприємства, по багатьох позиціях інформаційної бази отримати потрібну інформацію законним шляхом неможливо. Головним недоліком указаних методів є суб'єктивізм, оскільки особисті якості експертів можуть впливати на результат аналізу [6].

За способом відображення кінцевих результатів виокремлюють графічні, економіко-математичні, логістичні та матричні методи оцінки. Графічні методи передбачають побудову багатокутника конкурентоспроможності, за допомогою якого підприємства мають можливість визначити конкурентні переваги (як власні, так і конкурентів) на основі кола показників. Загальним недоліком графічних методів є їх функціональна обмеженість: вони дають змогу сформулювати певні висновки щодо напрямків підвищення конкурентоспроможності підприємства, але практично не забезпечують головного – інтегральної оцінки реального рівня конкурентоспроможності підприємства [5].

Економіко-математичні методи базуються на факторних моделях оцінки, які полягають у розрахунку одного (інтегрального) показника або кількох цифрових значень показників, за якими формується остаточна оцінка. Логістичні методи базуються на логічних посилках або висновках. Застосування цих методів дає позитивні результати, коли процеси важко піддаються моделюванню або показники не підлягають формалізації. Матричні методи базуються на формуванні двовимірного або багатовимірного простору та є необхідною передумовою й базою для здійснення подальших аналітичних і діагностичних процедур, розрахунків, побудови економіко-математичних моделей тощо.

За рівнем охоплення всіх складових функціонування виділяють елементні, часткові та комплексні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Елементні методи ґрунтуються на ідентифікуванні конкурентоспроможності підприємства за дуже обмеженою кількістю (1–3) вузьких параметрів, що відображають частково певні конкурентні переваги. Часткові методи базуються на ототожненні конкурентоспроможності підприємства з певними його складовими. До цієї групи відносять методи, які ґрунтуються на оцінюванні фінансового, майнового, технологічного стану підприємства, метод, що базується на теорії рівноваги підприємства або галузі, багатокритеріальні матричні методи, а також методи визначення конкурентоспроможності, побудовані на базі теорії ефективної конкуренції. Комплексні методи є найбільш ґрунтовними, адже вони орієнтовані на аналіз усього спектра найважливіших параметрів функціонування підприємства [2].

Перевагою таких методів є отримання достовірної і найбільш точної інформації про конкурентоспроможність підприємства, переваги та «вузькі місця» за найбільш розширеним переліком порівнюваних переваг. За порівняльною базою розрізняють методи самодіагностики і зовнішньої діагностики. Методи самодіагностики спрямовані на оцінку конкурентоспроможності підприємства його працівниками по-

рівняно з конкурентами, еталонним підприємством або даними за попередні періоди. Методи зовнішньої діагностики пов'язані з оцінюванням конкурентоспроможності підприємства представниками зовнішнього середовища. Такі методи не обов'язково базуються на порівнянні з еталоном, а можуть передбачати ранжирування підприємств за ознакою – від кращих до гірших параметрів функціонування підприємств.

Залежно від бази порівняння методи конкурентоспроможності підприємства треба поділяти на методи порівняння з конкурентами та методи порівняння з еталоном. Перша група методів ґрунтується на порівнянні оціночних параметрів з лідером чи лідерами галузі ринку. Еталонні методи передбачають, що порівняльний аналіз здійснюється за параметрами ідеального еталонного підприємства. За можливістю розробки управлінських рішень методи оцінки конкурентоспроможності слід ділити на статичні й стратегічні. Статичні методи оцінюють тільки фактичний стан справ, не забезпечуючи можливості розробки заходів на перспективу. Стратегічні методи уможливають здійснення й оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства на конкретну дату, й розробки стратегічних заходів щодо його підвищення.

За деталізацією результатів оцінки методи конкурентоспроможності підприємства слід ділити на багатокomпонентні, інтегральні, однокомпонентні. Багатокomпонентні методи ґрунтуються на часткових різновекторних оцінках, які відображають різноманітні складові, сфери, види діяльності, параметри функціонування підприємства. До таких методів можна віднести методи, засновані на аналізі порівняльних переваг, матричні, таксономічні методи й т. ін. Використання зазначених методів не дає змоги отримати інформацію на певному конкретному рівні конкурентоспроможності, проте створює можливості для визначення конкурентних переваг або слабких місць підприємства порівняно з базовим об'єктом [3]. Інтегральні однокомпонентні методи засновані на обчисленні єдиного показника (рівня, коефіцієнта, ступеня) конкурентоспроможності, на підставі якого можна сформулювати уявлення про рейтинг підприємств, що брали участь у тестуванні, або про сукупну перевагу, або про зміни підприємства порівняно з базою оцінки.

Здійснений аналіз наукових розробок [1; 4] засвідчив: у теорії та практиці управління конкурентоспроможністю підприємства виявляється не лише різноманітність методичних підходів, що використовуються для оцінки конкурентоспроможності підприємства, а й відсутність цілісної системи принципів дослідження та оцінки цієї категорії. У перекладі з латинської мови термін «принцип» (principium) означає основне положення, основні правила, вимоги та закономірності [6]. На основі аналізу наукової літератури з питань визначення принципів конкурентоспроможності підприємств сформуємо систему принципів її оцінювання, дотримання яких сприятиме досягненню мети нашого дослідження. Принципи оцінки конкурентоспроможності підприємства наведені в табл. 2.

Таблиця 2 – Система принципів оцінки конкурентоспроможності підприємств

	Принципи	Характеристика
1	2	3
Базові	Системність	Полягає у використанні системного аналізу як основного теоретичного підґрунтя оцінки конкурентоспроможності підприємства та необхідності урахування всіх факторів внутрішнього й зовнішнього середовища, які впливають на рівень підприємства

Продовження таблиці 2

1	2	3
	Комплексність	Результати дослідження конкурентоспроможності підприємства повинні сполучати й оцінку ефективності процесу його адаптації до змінних умов функціонування, і ступінь реалізації стратегічного потенціалу, і конкурентні позиції підприємства відносно одного або декількох конкурентів, що розглядаються як база порівняння
	Оптимальність	Об'єктом дослідження є не лише сам рівень конкурентоспроможності, але і ступінь ефективності його досягнення
	Об'єктивність	Базується на інформації про реальні внутрішні та зовнішні умови функціонування й розвитку підприємства. Результати дослідження повинні відображати реальні конкурентні позиції суб'єкта господарювання. Реалізація цього принципу потребує зведення показників аналізу до порівняного виду
Додаткові	Динамічність	Основним завданням конкурентоспроможності підприємства є не статична оцінка фактичних конкурентних позицій підприємства на конкретний момент часу, а прогнозування їх змін і розробка на цій основі ефективних управлінських рішень
	Безперервність	Процес дослідження конкурентоспроможності повинен мати безперервний характер, оскільки дискретні оцінки не завжди дають можливість оцінити можливі тенденції динаміки конкурентних позицій підприємства та своєчасно прийняти й реалізувати відповідні управлінські рішення
	Відповідальність	Проявляється в правильному визначенні економічної ситуації в країні, галузі, безпосередньо на підприємстві, в урахуванні світових тенденцій на ринках товарів, у визначенні конкурентних позицій з-поміж як вітчизняних, так і закордонних виробників продукції
	Адекватність	Відповідність обраних показників і критеріїв цілям оцінки конкурентоспроможності підприємств
	Конструктивність	Є логічним завершенням всього аналізу рівня конкурентоспроможності підприємства. Результати такого дослідження не лише визначають досягнутий рівень конкурентоспроможності, але й визначають конкретні шляхи його підтримання й підвищення

Отже, принципи оцінки конкурентоспроможності підприємств потрібно поділити на базові і додаткові. Базові принципи оцінки конкурентоспроможності підприємства повністю описують вимоги до побудови системи оцінки конкурентоспроможності підприємств. До них відносяться системність, комплексність, оптимальність, об'єктивність. Для підсилення дії базових принципів оцінки конкурентоспроможності підприємства в роботі запропоновано додаткові принципи: динамізму, безперервності, відповідальності та конструктивності. Принципи безперервності і динамічності, адекватності, конструктивності до певної міри є аспек-

тами принципу системності, проте роль, яку вони грають у дослідженні конкурентоспроможності підприємства, зумовлює доцільність виокремлення їх як самостійних додаткових принципів.

Висновки. Досліджувані методи і принципи оцінки конкурентоспроможності мають свої переваги та недоліки, для найбільш ефективного аналізу рівня конкурентоспроможності організаціям слід застосовувати принцип системності, який, на думку більшості науковців, є практично універсальним. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що здійснено уточнену класифікацію існуючих методів або принципів оцінки конкурентоспроможності підприємства. Питання оцінки конкурентоспроможності вимагають детального вивчення, оскільки невирішеними залишаються проблеми вибору універсального показника та набору чинників конкурентоспроможності підприємства, а також подолання суб'єктивізму при її оцінці.

Список літератури / References:

1. Богуславський А. Класифікація та особливості використання методів оцінювання конкурентоспроможності підприємств / А. Богуславський // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2013. – № 6(147). – С. 11–14.
Bohuslavskiy, A. (2013), Classification and peculiar features of methods for assessing the enterprises competitiveness use [Klasyfikatsiya ta osoblyvosti vykorystannya metodiv otsinyuvannya konkurentospromozhnosti pidpryemstv], Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, No. 6 (147), pp. 11–14. (Ukr).
2. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : монографія / Б. Є. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 370 с.
Hrabovetskiy, B. Ye. (2012), Methods of peer review: theory, methodology, directions of use [Metody ekspertnykh otsinok: teoriya, metodolohiya, napryamky vykorystannya], VNTU, Vinnytsya, 370 p. (Ukr).
3. Кузьмін О. Є. Методи аналізування конкурентоспроможності підприємств / О. Є. Кузьмін, Л. І. Чернобай, О. П. Романко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 10. – С. 159–166.
Kuzmin, O. Ye., Chernobai, L. I., Romanko, O. P. (2012), Methods of analysis of the enterprises competitiveness [Metody analizuvannya konkurentospromozhnosti pidpryemstv], Naukovyi visnyk NLTU Ukrayiny, Vyp. 10, pp. 159–166 (Ukr).
4. Малярець Л. М. Економіко-математичні аспекти діагностики конкурентоспроможності підприємства / Л. М. Малярець, Л. О. Норік. – Харків : Видавництво ХНЕУ, 2013. – 214 с.
Malyarets, L. M., Norik, L. O. (2013), Mathematical aspects of diagnosis of enterprise competitiveness [Ekonomiko-matematychni aspekty diahnostrykt konkurentospromozhnosti], Vydavnytstvo KHNEU, Kharkiv, 214 p. (Ukr).
5. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О. В. Раєвнева. – Харків : ІНЖЕК, 2011. – 496 с.
Rayevnyeva, O. V. (2011), The management of enterprise development: methodology, models, mechanisms [Upravlinnya rozvytkom pidpryemstva: metodolohiya, mekhanizmy, modeli], INZHEK, Kharkiv, 496 p. (Ukr).
6. Харченко В. А. Принципи формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства / В. А. Харченко // Схід. – 2014. – № 4. – С. 66–71.
Kharchenko, V.A. (2014), Principles of formation of system of strategic development management of industrial enterprises [Printsyepy formuvannya systemy stratehichnoho upravlinnya rozvytkom promyslovoho pidpryemstva], Skhid, No. 4, pp. 66–71 (Ukr).

Целью статьи является теоретический анализ основных методологических аспектов оценки конкурентоспособности предприятий и определение ключевых принципов оценки.

Методы. В статье использованы общенаучные и специальные методы исследования, что позволило решить вопросы выбранного направления исследования. Методическими основами исследования являются системный подход к анализу экономических явлений или процессов, базовые положения современной экономической теории, менеджмента и теории стратегии управления предприятием. Исследование проводилось с использованием таких методов исследования: теоретического обобщения и сравнения (определения сущности понятий «методы оценки конкурентоспособности» и «принципы оценки конкурентоспособности»), методов экономического анализа (группировки, табличного метода) и логического обобщения.

Результаты. Систематизированы научные подходы к определению методов и принципов конкурентоспособности. Предложена классификация методов конкурентоспособности предприятий по следующим признакам: по направлению формирования информационной базы, по способу отображения конечных результатов, по уровням охвата всех составляющих функционирования, по субъектам, по сравнительной базе, в зависимости от возможности разработки управленческих решений и по детализации результатов, что создает предпосылки обоснованного выбора субъектом хозяйствования способа оценки конкурентоспособности предприятия. Сформулирована система принципов оценки конкурентоспособности, которые предложено разделять на базовые или дополнительные с целью достижения эффективной оценки конкурентоспособности предприятия.

Научная новизна заключается в том, что в статье предложена многокритериальная классификация существующих методов оценки конкурентоспособности предприятия, а также определены ключевые принципы такой оценки.

Практическое значение. Использование классификации в практике хозяйствования создает предпосылки для обоснованного выбора метода оценки и повышает эффективность управления конкурентоспособностью на предприятии. Предложенная классификация остается открытой на всех уровнях и может дополняться другими и новыми методами.

Ключевые слова: классификация, конкурентоспособность предприятия, методы оценки конкурентоспособности, принципы оценки конкурентоспособности.

Objective. The aim of the article is theoretical analysis of the main methodological aspects of assessing enterprises competitiveness and determination of the key assessment principles.

Methods. The general scientific and special research methods are used, which allowed to solve the questions selected as areas of study. The systematical approach to the analysis of economic phenomena or processes as well as the main concepts of modern economic theory, management theory and strategy of enterprise management became the methodological bases of the research. The study was conducted with the use of such methods of research: theoretical generalization and comparison (determination of the concepts' core of «the methods for competitiveness assessing» and «the principles of competitiveness evaluation»), methods of economic analysis (grouping, table method) and logic synthesis.

Results. Scientific approaches to determination of the competitiveness methods and principles were systemized. Those methods of enterprises competitiveness were classified according to the following types: according to the direction of the information base formation, by the way of displaying of final results, by the levels of coverage of all operat-

ing components, by the subjects, according to the comparative basis, depending on the possibility of developing managerial decisions on the results' details, that allow to create the conditions for justifying the choice of method of the enterprise competitiveness estimation. The system of the principles for competitiveness assessing was formulated. In order to achieve effective evaluation of the enterprises' competitiveness it was proposed to divide them into basic and additional.

Scientific novelty lies in the fact that the paper proposed a multi-criteria classification of existing methods of the enterprise competitiveness estimation and determined the key principles of this assessment.

Practical value. The use of the classification in practice allows to make a reasonable choice of the evaluation method and increases the efficiency of the enterprise competitiveness management. The suggested classification remains open at all levels and can be supplemented by other and new methods.

Keywords: classification, competitiveness, methods of an estimation of competitiveness, the principles of competitiveness evaluation.

УДК УДК 330.3+316.42

Лохман Н., канд. екон. наук, доц.¹

Корнілова О., канд. екон. наук, доц.²

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: LokhmanNV@mail.ru¹
e-mail: elarto@list.ru²

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА» В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

Lokhman N., Cand. Sci. (Econ.), Ass. Prof.¹

Kornilova E., Cand. Sci. (Econ.), Ass. Prof.²

Donetsk National University of Economics
and Trade name after Mykhayilo Tugan-Baranovsky,
Krivoy Rog, Ukraine, e-mail 1: LokhmanNV@mail.ru¹
e-mail: elarto@list.ru²

THE TRANSFORMATION CONCEPT OF «SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISE» IN THE INCREASINGLY COMPETITIVE

Мета. Метою статті є дослідження трактування сутності поняття соціально-економічного розвитку підприємства з урахуванням існуючих змін в економіці.

Методика. У процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення і порівняння, аналізу і синтезу (для уточнення змісту поняття «соціально-економічний розвиток підприємства»), індукції та групування (для уточнення видової класифікації «соціально-економічний розвиток»).

Результати. На підставі проведеного дослідження уточнено поняття «соціально-економічний розвиток підприємства». На основі запропонованих видових